

Gyönyörű tájak, havas, rorátés gyermekkori reggeleket idéző pillanatok villannak át fénylő búzakoszorús, majd őszi barnában tobzódó tájakba. S megint — egymással szemközt, s tán legkifejezőbben — a hóba fúló vidéken egyedül a kereszt vitorlájába kapaszkodhat a szem; aztán bevonul a fény a szentség legméltóbb helyére, a megszentelt falak közé. Gyertyák különös körmenetének lobogása társul a kinti zászlók lobogásához. Halljuk a lódobogást, s a *Szivárvány havasáról a Mária-éneket*.

Térben is kereszténységünk ezer esztendejét kell fölrajzolni a térképre. Olasz Ferenc, amikor ihletett, dolgos pillanataiban, tépelődéseiben, keserveiben a megmaradt látvány hűség őrzője lesz, s teremt új látványt az utódainknak is, mintha Camus igaz mondatát folytatná: „A múlttal szemben tanúsított legnagyobb hűség, hogy mindent átadunk a jelennek.”

Elgondolom, ez a *művészi átadás* a jelen értő figyelmével, éppen a 2000. esztendőben valósul meg olyanformán, hogy Olasz Ferenc fotográfiájának gyűjteménye időről időre vándorútra kél. Ahogy a képek után ő járt valamikor, most a képeken a sor. Elmondani, hogy voltunk s vagyunk még.

Méltóbb mutatni valót — magunkról — aligha lehet elképzelni.

(*Elhangzott 1999. szeptember 12-én a kiállítás megnyitóján, amely 2000. január 2-ig tekinthető meg.*)

NAGY GÁSPÁR

POETA ANGELICUS

Baránszky László ravatalánál

Barátainkkal és társainkkal, legalábbis abban a nemzedékben, amelyhez magam is tartozom, most már jobbra temetőekben és ravatalok mellett találkozunk, és a Farkasrét, Rákoskeresztúr vagy éppen a Házsongárd ma éppúgy találkozóhelye irodalmunknak, akár egykor a Zeneakadémia nagyterme, a pesti Vigadó vagy Kemény János marosvécsi kastélya. Most is itt találkozunk, barátunk és író-társunk: Baránszky László ravatala körül. A Magyar Írószövetség és hitem szerint minden magyar írástudó nevében veszek búcsút tőle,

aki újabb irodalmunk egyik leginkább szeretetreméltó egyénisége volt.

A magyar költészetben nem ritkán tűnnek fel a „poeta angelicusok”: jóra törekvő akarattal, nyitott lélekkel a szeretet sugárzó erejével hódítva meg a szíveket. Olyan költőkre gondolok mint Weöres Sándor, Dsida Jenő, Pilinszky János, Nagy László, Szilágyi Domokos. És gondolok Baránszky Lacira, aki maga is poeta angelicus volt: angyali költő, olyan emberi (és emberen túli) szellemi értékek hírnöke, amelyek megfogyatkozva, megtörötten, megalázottan kerültek ki a huszadik század véres és ocsmány küzdelmeiből.

Baránszky László az értelem, a műveltség, a szellemi bátorság, a testvéri szeretet — a költészet hírnöke volt. Szülőhazájában hosszú évtizedeken keresztül alig ismerte valaki is a nevét, annak ellenére, hogy édesapja: Baránszky Jób László, aki függetlenségre törekvő magyar szellemi élet hiteles és népszerű alakja volt, barátainak olykor nem kevés büszkeséggel mutatta meg messzire sodródott költő-fiának postai úton érkezett verseit. Baránszky Laci akkor már Amerikában élt, ahová a magyar forradalom leverése után került, menekültként, minthogy a megtorlások, mint a forradalom résztvevőjét, a budapesti Szépművészeti Múzeum forradalmi bizottságának tagját, őt is elérhették volna. New Yorkban telepedett le, hosszabb időt töltött Firenzében és Kaliforniában, tanított és kutatott: hosszú évtizedeket szentelt egy monográfia előkészületeinek, ez a Szent Kereszt ikonográfiáját dolgozta volna fel, most már végleges töredékben maradt. Első verseskötete, *Két világ között* címmel 1979-ben jelent meg, ezt követte 1987-ben *Zarándoklat*, 1991-ben *Menetközben*, végül — az életmű betetőzéseként — tavaly *Kosztolányi húga* című kötete.

Nem Amerikában lett költő. Idehaza írott versei mutatják, hogy érett lírikus volt, midőn eltávozott. Kiváló mesterektől: Weöres Sándortól, Kassák Lajostól és — az atyai barátként szeretett — Szabó Lőrinctől tanult. Az elsőtől a szavak mítikus titkainak ismeretét, a másodiktól a versalakítás szabadságát, a harmadiktól a kíméletlen önismeretet, önvizsgá-

latot tanulta meg. Mintha a „nyugatos” líra esztéta élményét és eszményét az avantgárd verbális gazdagságával, szemiotikai forradalmával, nyelvtերemő készségevel egészítette volna ki. Költészete, amely különben elfér egy nem túlságosan terjedelmes kötetben, mindig gazdag és változatos: tökéletes szonettet éppúgy tudott írni, mint formabontó-formateremő szürrealista poémát. Egyik versében a fogalmak s a jelzők súlyát latolgatta, a másokban az automatikus írásmód robbanékonyságával tett kísérletet.

A huszonhat évesen megélt sorsfordulat, a minden tekintetben új kulturális és emberi környezet nem alakította át gyökeresen költészetét. Az óbudai és a tihanyi, majd a New York-i és a kaliforniai költemények tulajdonképpen ugyanazt a „lelki tájat” festették. Alighanem ez az avantgárd öröksége: az avantgárd költője ugyanis akármilyen tájat ábrázolt verseiben, mindig a saját belső világról adott látomásos képet. Baránszky László számára is ez a belső „lelki táj” volt az érdekes: egymásra montírozódtak nála a budai és a New York-i megfigyelések, a Balaton és a Csendes-óceán látványa, az ifjúság emlékei és későbbi olvasmányélményei, minthogy mindig ébren tartotta emlékeit és mindig olvasott: modern költőket, filozófusokat, művészettörténeti és természettudományos műveket.

Emlékei régi budai cukrászdákat, krisztinavárosi szerelmeket, tihanyi nyárestéket idéztek fel, midőn a köznapok fölé még az ifjúság büszke égboltja borult. Baránszky László otthonra talált New Yorkban: kevés magyar ismerte és élte a hozzá hasonló bensőséges otthonosságot, amely szülőföldjéhez, szülőhazájához fűzte. Ezt az otthonosságot először emlékeiben és álmaiban, majd mind gyakoribb hazalátogatásai során találta meg, hogy azután véglegesen is hazataláljon egy dunakeszi házban és most a hazai földben.

Baránszky Lászlónak sohasem volt identitás-zavara. Először magyar költő és tudós volt, aztán kényyszerű száműzött, majd öntudatos New York-i polgár, egyszersmind a magyar irodalom amerikai szigetlelkója, aki két kultúrában is illetékességet és otthonosságot

szerezett. Bizonyára nem véletlenül írt ilyen címeket verseskönyveire: *Két világ között*, *Zarándoklat*, *Menetközben*. Valójában Budán, Tihanyban és New Yorkban a teremtett világ eredendő szépségét és titokzatos rendjét ismerte fel: ennek a szépségnek és rendnek lett a hírnöke. Valóban „angyali költő”, aki most már bizonyára ismeri a szépségnek és a rendnek a végső értelmét — azt, amit verseiben mindig keresett és ostromolt.

Mi, akik ravatala körül állunk, ebben a reményben adjuk át testét a hazai földnek, amelyet egykor el kellett hagynia, és ahová végül visszatért.

(*Elhangzott a temetésen 1999. szept. 30-án*)

POMOGÁTS BÉLA

BÉKÉS GELLÉRT: EGYHÁZ A LÉLEK ERŐTERÉBEN

A tudós vizsgálódás és a szenvedély kiegyensúlyozott dokumentuma: ez Békés Gellért asztalunkon fekvő tanulmánykötete, mely a szerző 1975 és 1998 közötti időszakból származó, egyházzal kapcsolatos válogatott írását tartalmazza.

Szenvedélyének elsődleges iránya az egyház megújulása (*Megújulás és kiengesztelődés*). Ezen belül legforróbb témáit, problémáit a tanulmányok csoportosítása jelzi: szükségünk van-e egyházra (*Bevezetés*); az egyház, mint a krisztusi üdvösség misztériuma; az egyház isteni és emberi arculatának reálisan szétválaszthatatlan mivolta; az egyház mint egyetlen járható út Krisztus követésében; az ökumené kérdése; a szekularizmus, szekularizáció és pluralizmus problémáival szembesülő egyház.

Békés Gellért önálló, sajátos látással (látomással?) bír az egyház mai feladatairól, kívánatos megjelenéséről is, s ezt a látást írásiban egy rejtett, de annál szenvedélyesebb vágyakozás érzelmi hullámai kísérik az egyház folyamatos megújulásával kapcsolatban. *Ecclesia semper reformanda* (az egyháznak folyamatosan meg kell újulnia): ez a kötet alapvető üzenete az olvasó számára. Gondolatmenetének alappillérei főként a Biblián és a II. Vatikáni zsinat tanításán